

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ НА ГЛ. АС. Д-Р АЛЕКА СТРЕЗОВА

I. МОНОГРАФИИ

1. **Последен по рода си. Д-р Георги Вълкович (1833-1892).** Велико Търново, Фабер, 2022. ISBN 978-619-00-1475-1

Монографията описва биографията и професионалната дейност на един от изявените следосвобожденски дейци на нова България. Изследването почива на богати свидетелства, събрани от различни архивохранилища, публикации в пресата, дневници и мемоари на съвременници на събитията, историографски проучвания.

Книгата цели да представи подробното житейския път на един от забележителните фигури в модерната ни история. Човек на две епохи, д-р Георги Вълкович живее в два различни свята, плод на две различни политически системи, но ролята му и на двете места е ръководна, а приносят му към напредъка на съответното общество – отличителен.

Д-р Георги Вълкович е роден на 6 септември 1833 г. във влиятелната възрожденска чорбаджийска фамилия Чалъковци, известни джелепи и бегликчии, родом от Копривщица, но преселили се в Пловдив. Още от малка възраст, Георги Вълкович расте в динамична социална среда, а родителите му и неговите роднини са сред активните дарители и радатели за просвета и култура в родното му място. Завършва Военномедицинското училище в Цариград. Успешното му дипломиране отваря пред него кариерата на военен лекар в Османската империя. Същевременно обаче, изкараната специализация по хирургия в Париж съвпада с периода на по-енергичното му обвързване с българската освободителна идея и създадените връзки с идеолога на българската революция Георги С. Раковски.

Годините между 1864 и 1870 г. д-р Георги Вълкович прекарва като главен лекар на военната болница в Дамаск. През този период от живота си той не само организира санитарното дело в главния град на сирийската провинция, но и намира своето място сред местния управленски и дипломатически елит. Завърнал се в Цариград, той продължава да е близък до турските сановници, но същевременно все по-тясно се

обвързва с българската национална кауза. 70-те години на XIX в. бележат първите му официални стъпки в дипломацията като част от официалната свита на външния министър Рашид паша в Русия, но и разкриват израстването му като един от изявените лица на българската общност в църковно-националните борби. Въпреки че участва като османски военен лекар в Сръбско-турската война от 1876 г., последвалата Руско-турската война налага неговото заточване от столицата.

След получената амнистия през 1878 г., д-р Вълкович поема по нов житейски път: той заминава за новоосвободената си родина, където започва бурната му кариера като държавник, политик и дипломат на нова България. Става депутат в Учредителното събрание в Търново, което изработва българската конституция. По време на дебатите за основния закон, той се нарежда сред дейците с консервативни възгледи които смятат, че българското общество трябва да извърви дълъг и постепенен път към самоуправлението си, да почита върховната власт в лицето на княз и правителство.

След края на заседанията в Търново, д-р Вълкович се завръща в Пловдив, където става част от директората на Източна Румелия като поема ресора на общите сгради, земеделието и търговията; натоварен е и привременно с управлението на пощите и телеграфите на областта. За краткия период на своето управление (1879-1881), той изработва редица публично-административни, с които гарантира добро управление и практично устройство на службата.

През 1881 г., след прокламирането на режима на пълномощията, д-р Вълкович е поканен в Княжеството да заеме поста на министър на външните работи и изповеданията. И тук ставаме свидетели на познатия му амбициозен и целенасочен почерк в държавното управление. Д-р Вълкович организира ведомството по европейски образец и обръща специално внимание на развитието на двустранните българо-османски отношения. Представява Княжеството на два важни многостранни форума на европейската дипломация, свързани с корабоплаването по река Дунав и изграждането на диагоналната железопътна линия, която минава през Европа. Придружава княз Александър в неговата балканска обиколка и на коронацията на император Александър III в Москва. Той е сред двигателите на съединителската инициатива от 1882 г., несрещнала за съжаление подкрепата на източнорумелийци заради подозрението им към режима в София. В Княжеството, д-р Вълкович отговаря

отново за ресорите на пощите и телеграфите и става управляващ на новоосновеното министерство на общите сгради земеделието и търговията. Изготвя подробен закон за пощите и телеграфите, организира издаването на ведомствен тематичен сборник, утвърждава правилник за правата и задълженията на предприемачите. Политическите игри в Княжеството обаче обричат активностите му: скоро той е принуден да напусне поста си и да се оттегли от политиката.

Лятото на 1885 г. е динамично и различно за професионалната кариера на д-р Георги Вълкович. Той е назначен за управител на Александровската болница в София. Краткият му период като главен администратор е изпълнен отново със съзидателна дейност: подобрява значително условията на грижата за болни, модернизира санитарната служба и извършва редица положителни преобразувания. Но прокламирането на Съединението на 6 септември 1885 г. и опасността от война извикват д-р Вълкович там, където е най-добър: на попрището на военния лекар. Той е натоварен от княза с организацията на медицинската служба и е обявен за главен лекар на Източния отряд на българската армия. В образцов доклад до княз Александър I, д-р Вълкович задава параметрите на модерната военно-санитарна служба на държавата.

Венецът на политическата и обществена кариера на д-р Георги Вълкович е неговата дипломатическа мисия в Цариград. Започнала още през 1886 г. по времето на Регентството в годините на междуцарствие, тя се разгръща в периода на Стамболовото управление. Озовал се с официален мандат в османската столица, д-р Вълкович има шанса да продължи и завърши някои от политиките си спрямо съзерена, започнати от времето на неговото министерство, както и да отвори нови страници в двустранното общуване. С името му са свързани няколко стратегически направления в българската външна политика. През лятото на 1890 г., в отлично координирано начинание на българското правителство, съвместно с Екзархията, Княжеството получава султанско разрешение да изпрати български владци в Охрид и Скопие. В блестящата политическа маневра важно място заема д-р Вълкович, който със своите способности, такт и настойчивост допринася за благоприятния резултат на дипломатическия демарш. През есента на с.г. той прокара идеята за българско железопътно проникване в Македония. Възползвайки се от актуалните политически обстоятелства в Цариград, той не само вижда двустранно сътрудничество по въпроса (османците да построят

линията Скопие-Кюстендил, а българите – София-Скопие), но и предлага Княжеството да превозва турски войски по линията, за да привлекат вниманието на османските управляващи. С името му са свързани построяването на българската църква „Св. Стефан“, както и идеята за изграждането на българска болница в Цариград.

Заради отдадеността си за народната кауза, д-р Георги Вълкович става жертва на атентат. На 12 февруари 1892 г. той е прободен с нож на улицата в дипломатическия квартал Пера и умира два дни по-късно от раните си. Атентатът е организиран от български политически емигранти и извършен със знанието на Русия. Смъртта му е голяма загуба за България, която губи в негово лице един от най-способните си, интелигентни и енергични държавници.

2. Българската дипломация. Институции и представители. 1879-1918. С., „Авангард прима“, 2017. ISBN 978-619-160-862-1

Изследването разглежда въпроса за създаването и развитието на българската дипломатическа служба от Освобождението до края на управлението на цар Фердинанд I. Описана е структурата на Централното управление на Министерството на външните работи и изповеданията, анализиран е неговият щат и са подробно разгледани двата нормативни акта, които регламентират кариерата: Правилника за организацията на МВРИ (1897) и Закона за устройството и службата по МВРИ (1907). Проследено е и изграждането на дипломатическата мрежа на страната – първоначално в съседните балкански държави, после в столиците на европейските великите сили, а по време на Първата световна война и в САЩ. Внимание е обърнато и на организирането на консулската мрежа на България. Разгледан е и въпросът за финансирането на външнополитическото ведомство. Открити са имената на някои от външните министри, оставили своя диря в модернизиранието на институцията, направено е кратко изложение върху социалния профил на българския дипломат. Изложението представя биографиите на 76 представители – външни министри и дипломати на нова България. Голяма част от тях са непознати на широката общественост. Книгата е придружена с таблици и снимков материал.

II. СТУДИИ И СТАТИИ

1. **Japan through the eyes of the diplomat: Stoyan Petrov-Chomakov.** – In: Japan and the European Southeast. Over a Hundred Years of Political, Economic, Cultural and Academic Interactions. Ed. by Ev. Kandilarov, M. Dimitrov. Sofia, St. Kliment Ohridski University Press, 2021, pp. 59-65. ISBN 978-954-07-5232-7

Текстът представя възприятието на Стоян Петров - Чомаков за Япония през три различни гледни точки: спомените му на дипломат в Токио в края на Втората световна война, официалните му донесения и неподправената му и чувствителна четка на художник. Мемоарите му, задълбоченият му исторически разказ за Япония и красивите му рисунки допринасят за по-доброто разбиране на японския живот и култура и помагат на хората да се запознаят с една страна, която едва ли е била позната преди Втората световна война. Различните таланти на Стоян Петров - Чомаков изобразяват една човешка Япония, с нейните силни и слаби страни, и насърчават диалога между различните народи.

2. **Сведения за българското революционно движение в османската дипломатическа кореспонденция, съхранявана в Османския архив в Истанбул.** – Във: Васил Левски, комитетската организация и османската власт. 1872-1873 г. Нови документи и изследвания. Съст. Пл. Митев, Д. Чаушева, М. Тодоракова. С., Национален музей „Васил Левски“ – Карлово, Издателство „Златен змей“, 2021, 208-236. ISBN 978-954-776-057-8

Текстът представя четири неизвестни документа от фонда на Харджието (османското външно министерство), съхраняван в Истанбулски османски архив, които се отнасят до революционните изяви на българите през 60-те – началото на 70-те години на XIX в. Кореспонденцията е подбрана като илюстрация за това какви донесения пристигат в османското външно министерство и каква информация съдържат. Сред писмата има

верноподаническо писмо на изтъкнат българин от Тулча до османския държавник Аали паша; две донесения от турския търговски агент в Одеса и разузнавателна сводка, съдържаща имената и занятията на членовете на българския комитет в Гюргево през 1872 г.

3. **The Remembrance of the First World War in Bulgaria.** – Revue des études sud-est européennes, Tome LVIII/2020, 309-316. (ERIH Plus) ISSN 0035-2063.

Текстът хвърля светлина върху различни аспекти на паметта за Първата световна война в България. Различни източници от историческото минало представят възприемането на това важно събитие в България сто години по-късно. Разказът хвърля поглед върху разнообразни материали, свързани с темата, като например известни исторически изследвания, нови източници, правителствени инициативи за отбелязване на стогодишнината, официални разкази и по-малко известни страни на Голямата война. Докладът няма за цел да изчерпи материята, а само да представи съществуващите настроения и възприемането на това важно събитие сред българите. Експозето показва доминирането на разказа за храбростта, военните победи, войнствения ентузиазъм, горчивината от несправедливия Ньойски договор. Все пак се появява и нова сюжетна линия, свързана с по-рядко срещани теми като социалната травма, историята на жените, санитарните грижи и др.

4. **Български дипломати от Бесарабия от края на XIX – началото на XX век.** – В: Украйна и Болгария в историята на Европа. Сборник научни трудове. Рец. Дм. Миколенко, Ол. Тригуб, Л. Якубова. / Украйна и България в историята на Европа. Сборник научни трудове. Рец. Дм. Миколенко, Ол. Тригуб, Л. Якубова. Киев-София 2019, 171-179. ISBN 978-966-02-8813-3; ISBN 978-954-2903-34-5

Текстът разказва за четирима български дипломати, родени в Бесарабия, и за техния принос в създаването на съвременната българска дипломация. Всички те са потомци на български емигранти, дошли в Бесарабия след Руско-турската война от 1828-1829 г. Бащите на бъдещите дипломати са били видни хора в своята общност. Техните синове получават

отлично за времето си образование, което им позволява след това да бъдат сред първите, които ще участват в създаването на новото Княжество България. Най-възрастният е Димитър Греков, следван по възраст от Хараламби Сърмаджиев, после идват Георги Калинков и накрая Александър Малинов. И четиримата са по образование юристи, а трима от тях са получили докторска степен по тази тема, което ги прави влиятелни и значими представители на своето време. Двама от тях, Димитър Греков и Александър Малинов, са били министър-председатели и министри на външните работи, а другите двама - Хараламби Сърмаджиев и Георги Калинков - дипломати на съвременна България. Статията представя кратка биография на четиримата мъже, в която се акцентира върху техния произход, образование, упражняваната от тях професия и приноса им за утвърждаването на новата българска дипломация. Греков е създател на първата модерна структура на българското Министерство на външните работи и вероизповеданията, Малинов провъзгласява българската независимост, Сърмаджиев е изявен дипломат на новото Княжество, а Калинков - верен служител на страната и щедър благодетел на обществото. Текстът има за цел да проследи контактите между споменатите представители и да подчертае бесарабската връзка в тяхната политическа и дипломатическа реализация.

5. **Българските дипломати в Цариград: просопография (1887-1918).** – В: Империи и имперско наследство на Балканите. Сборник в чест на 70-годишнината на проф. Людмил Спасов. Т. II: Ново време и съвремие. Съст. Д. В. Димитров, С. Кацаров, Р. Пенджекова-Христева, Д. Борисов. Пловдив, Фондация Българско историческо наследство, 2019, 171-183. ISBN:978-954-8536-33-2

Текстът е посветен на просопографията на българските дипломати в Цариград по време на управлението на княз/цар Фердинанд I (1887-1918 г.). През този период в Цариград се изреждат единадесет дипломатически представители. Повечето от тях произхождат от търговско потекло. Техните бащи също са видни обществени фигури през активните си години. Българските дипломати са получили отлично образование в чуждестранните училища в османската столица и във важни университети в Западна Европа. Преди да влязат в дипломатическия корпус, някои от тях правят политическа кариера или са

високопоставени служители на новото Княжество. Появява се и една нова група: тази на кариерните дипломати, тези, които започват професионалната си дейност в Министерството на външните работи и вероизповеданията. Всички споменати дипломати са подходящи за поста, който заемат, и изпълняват задълженията си с усърдно и последователно, с мисъл за защита на българския национален интерес.

6. **Българските дипломатически агенти в Австро-Унгария (1889-1909).** – В: Централна Европа и Балканите, XIX – XX век. Сборник в памет на проф. Милчо Лалков. Съст. и научна редакция Ив. Първев, Н. Кайчев, М. Баръмова. С., УИ „Св. Климент Охридски“, 2019, с. 103-114. ISBN 978-954-07-4720-0

Текстът представя биографиите на първите български дипломатически представители в Австро-Унгария в годините на васалното българското Княжество, от откриването на агентството по времето на управлението на Стефан Стамболов през 1889 г. до признаването на независимостта на България през 1909 г. Българската дипломация открива своето първо дипломатическо агентство в столицата на велика сила именно във Виена, затова и изборът на подходящи лица за дипломатическия пост там е от особена важност. Разгледани са биографиите на девет представители в австроунгарската столица (Григор Начович, Димитър Минчович, Михалаки Георгиев, Димитър Станчов, Хараламби Сърмаджиев, Константин Поменов, Милан Шишманов, Иван Ст. Гешов, Михаил Сарафов). Текстът разглежда дипломатическите номинации и анализира по какъв начин всеки един от представителите съдейства за развитието на двустранните отношения.

7. **Българската дипломатическа служба 1879-1944 г.** – сп. „Дипломация“, бр. 23 (2019), 11-19. ISSN 1313-6437

Текстът обобщава историята на създаването и развитието на българската дипломатическа служба в периода на новата българска история от Освобождението до 1944 г. Разглежда се изграждането на Централното управление на Министерството на външните работи и

изповеданията, отразено е разширението на дипломатическата и консулска мрежа за периода. Описано е законодателството по ведомството и е отделено място на въпроса за финансирането на министерството. Особено внимание е обърнато на личностите в българската дипломация, както сред външните министри, реформатори на министерството, така и сред дипломатите. Разгледани са въпроси като рекрутиране на дипломатически персонал, модернизация на службата, щат на министерството, сградата, в която се помещава ведомството.

8. **Родът Хаджимишеви в Солун.** – В: Солун и българите: история, памет съвремие. Съст. и ред. Ю. Константинова, Н. Данова, Й. Желев. София, Институт за балканистика с Център по тракология – БАН, 2019, 472-493. ISBN 978-619-7179-10-1 (Web of Science)

Семейство Хаджимишеви произлизат от Велес, Македония. От XVIII век те са известни като изтъкнати търговци в родния си град. Към края на 70-те години на XIX в., най-вече по икономически причини, те се преместват в Солун - важен търговски център на егейското крайбрежие на Османската империя. Продължават да разширяват бизнеса си, като се превръщат в една от най-известните търговски къщи за манифактура в града. Междувременно стават видни представители на българската общност и се грижат за образователните и духовни нужди на своите съграждани. В началото на XX век животът в Солун става по-труден заради острата конфронтация между българи и гърци, които се стремят към по-голямо политическо влияние в Македония. След неуспешния опит за убийство на бащата Годор Хаджимишев, синовете му напускат града в търсене на по-добро бъдеще. Това е тяхното сбогуване с Македония, където те никога вече не се завръщат.

9. **The Establishment of Bulgarian-Japanese Diplomatic Relations and First Bulgarian Diplomatic Representatives in Tokyo (1942-1945).** – In: World War II Re-explored. Some New Millenium Studies in the History of the Global Conflict. Ed. Jaroslaw Suchoples, Stephanie James, Barbara Törnquist – Plewa. Berlin, Peter Lang GmbH, 2019, pp. 319-336. ISBN 978-3-631-77767-1

Статията разглежда установяването и развитието на българо-японските дипломатически отношения в края на 30-те и първата половина на 40-те години на XX век по време на Втората световна война, когато двете страни са съюзници в глобалния конфликт. Докато Токио основава своя легация в София през 1939 г., българското правителство отговаря със същото действие едва три години по-късно, през 1942 г. Според наличната документация, японците играят по-активна роля в двустранните отношения, като подтикват подписването на конвенция за приятелство и културно сътрудничество между двете страни. В Токио пребивават двама български дипломатически представители за периода - Янко Пеев и Стоян Петров-Чомаков. Текстът разкрива основната им дейност в Токио, отношенията им с японското правителство и чуждестранните им колеги, както и размислите им за политическата ситуация по време на войната. Главата се базира основно на шифровани телеграми, съхранявани в архива на българското външно министерство, но са ползвани и някои лични спомени и публикации. Според изворите българските дипломати в Токио не само информират своето правителство за намеренията на съюзниците и враговете и за военните инициативи, но освен това с присъствието и дейността си допринасят за по-доброто опознаване на България и Япония.

10. **Petăr Mateev – the Commissioner General of Bulgaria to the Universal Exposition at Saint Louis (1904).** – In: Beyond the Borders. Proceedings of the 10th Joint Meeting of Bulgarian and North American Scholars, Sofia, June 27-29, 2016. Ed. Lora Taseva et al. Sofia, Prof. Marin Drinov Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences, 2019, pp. 97-102. ISBN 978-954-322-971-0

Статията разказва за българското участие на световното изложение в Сейнт Луис, САЩ през 1904 г. с особен акцент върху дейността на Петър Матеев, главен комисар на българската експозиция в изложението. Представен е контактът на човек от стара Европа с Новия свят и вълненията, които среща по време на пътуването си. Подробно е описана българската изява на международния панаир, описани са категориите, в които участва България със свои произведения. Благодарение на активността на българския комисар, страната получава редица отличия за своите продукти. Петър Матеев разпростира енергията си и в други, на пръв поглед необичайни инициативи, като например поръчката на модел на локомотив за престолонаследника княз Борис, както и пренасянето на крокодил през океана, предназначен за княжеската зоологическа градина. Докато е в САЩ, Петър Матеев се представя на президента Теодор Рузвелт, вероятно ставайки първият българин, приет официално от действащ американски политик.

11. **Докладите на британския генерален консул Уилям Гифорд Палгрейв за българското Учредително събрание в Търново.** – Епохи, том XXVI, 2 (2018), 460-524. ISSN: 2534-8418 (Online); ISSN: 1310-2141 (Print): <http://journals.uni-vt.bg/epohi/bul/vol26/iss2/17> (ERIH Plus)

Настоящата публикация съдържа някои от докладите на Уилям Гифорд Палгрейв, британски генерален консул в България след освобождението на страната от османско иго през 1878 г., до Робърт Гаскойн-Сесил, 3-ти маркиз на Солсбъри, министър на външните работи (1878-1880), три пъти министър-председател на Обединеното кралство и лидер на Консервативната партия. Докладите се съхраняват в Националния архив в Лондон. Опитен дипломат, Палгрейв е първият сред европейските делегати, който пристига в новата столица София. Задачата на европейските дипломати е да наблюдават създаването на българската администрация, да проучат отблизо Временното руско управление и да допринесат за интересите на своите правителства. Важен аспект от мисията на Палгрейв в Княжеството е присъствието му и наблюдението на заседанията на Учредителното събрание в Търново през 1879 г., което е свикано, за да приеме Органическият закон (конституцията) на новата държава. Палгрейв се изявява като способен дипломат и често се оказва, че играе активна

роля в помиряването на враждуващите групи и продължаването на дебатите. Той успява да се запознае задълбочено с българския национален характер, което му помага в дипломатическата му дейност в страната. Палгрейв следва указанията на своето правителство, придържа се към решенията на Берлинския конгрес и се противопоставя на руската политика на Балканите, като същевременно се опитва да привлече българите на британска страна и да действа за признаване на интересите на малцинствата.

12. Българските търговски агентства в Османската империя – създаване, развитие, влияние, управленски състав (1896-1912). – Исторически преглед, LXXIV, кн. 3 (2018), 76-107. ISSN 0323-9748

В края на XIX в. България основава свои търговски представителства в европейските вилаети на Османската империя. Тяхното официално функциониране е затруднено поради нееднозначното отношение на османските власти. Няма ясно определени правила, касаещи българските търговски агенти и техните атрибути. Като цяло Високата Порта ги разглежда като висши османски служители. След създаването на агентствата, българското правителство на няколко пъти се опитва да започне преговори с османското по този въпрос - през 1897, 1900 и 1906 г. - за съжаление без успех. Министрите в София решават да следват политиката на "свършения факт" поради липсата на каквито и да било принципи по отношение на българските представители. Първите княжески търговски агенти са хора с добро образование и висока репутация. Тяхната дейност съвпада с дейността на два по-важни фактора, оказващи своето влияние върху българите в региона: Екзархията и Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО). Българските представители имат собствено влияние сред местното българско население и действат като посредници между другите две организации.

13. **Дипломатически извор за ранната история на БРЦК и Левски, съхраняван в Истанбулския османски архив.** - Исторически преглед, LXXIII, 3-4 (2017), 57-68. ISSN:0323-9748.

Статията представя в оригинал и превод непубликуван източник, съхраняван в Истанбулския османски архив, който се отнася до ранната история на БРЦК. Документът разказва за две заседания на Българския централен революционен комитет (БРЦК), проведени в Букурещ в края на 1869 - началото на 1870 г., и предоставя ценна информация за участието на Васил Левски в заседанията. Авторът на доклада разказва за революционната подготовка на българите в Букурещ и описва срещата на заговорниците, които обсъждат идеята за въстание в българските земи през пролетта на 1870 г. Източникът характеризира Левски като "един от най-активните и енергични агитатори ... много известен".

14. **Посланици на държавната независимост: българските дипломатически представители в Цариград (края на XIX – началото на XX век).** – В: Известия на Института за исторически изследвания, том XXXIV. Ролята на елитите в процеса на консолидирането на нациите и на националното строителство. С., 2017, 300-319. ISSN-2367-5187.

Статията е посветена на дипломатическата дейност на българските представители в Цариград в края на XIX - началото на XX век. По това време България е васална на Османската империя, но решително се стреми да се еманципира от сюзерена. В текста се акцентира върху личните усилия на българските представители за отхвърляне на османския сюзеренитет след официалното признаване на княз Фердинанд. От 1879 г. София има свои дипломатически представители в Цариград, но не всички от тях са третираны с уважение там. Първият, който е приет добре, е д-р Георги Вълкович (в края на 80-те - началото на 90-те години на XIX в.), който се познава с някои от османските политици. По време на неговия мандат двустранните отношения се развиват в дух на взаимно доверие, но през 1892 г. дипломатът е брутално убит от врагове.

Дипломатите на Княжеството са добре инструктирани да се борят за правото на еманципация и се оказват инициативни в тази посока. През този период в Цариград пребивават четирима дипломатически агенти. Първият от тях, Петър Димитров, успява да

постигне официално признаване на княжеската титла, обявяване на членовете на кабинета за "министри" и правото на България да връчва ордени. С негова подкрепа България се сдобива и с два берата за владици и с правото да изпрати двама търговски агенти във вилаета Одрин (Мустафа Паша с резиденция в Одрин и Дедеагач) . Неговият наследник Димитър Марков продължава тази политика, като оказва известен натиск върху османските управляващи кръгове и получава разрешение за разширяване на мрежата от български търговски агенти и в Македония (Солун, Битоля, Скопие, Серес, Кавала). Той също така подчертава пред своето правителство необходимостта от търговско агентство в Цариград, което да се занимава само с търговски въпроси. Той договаря още три берата за духовници в Македония - в Битоля, Струмица и Дебър. Следващият дипломат, Иван Стефанов Гешов, допринася за прилагането на двустранна митническа спогодба. Той също така настоява за определение на атрибутите на българските търговски представители. Проявява енергична дейност, като се опитва да предотврати ръкополагането на Фирмилиан за сръбски епископ в Скопие, като по този начин задържа сръбската пропаганда в Македония.

Във времена на задълбочени двустранни подозрения, Григор Начович е следващият български дипломат в Цариград. Той е добре познат сред османските политици като туркофил и привърженик на взаимното разбирателство, заобикалящо влиянието на Великите сили. Начович пристига на поста си в критични за българите в Турция времена. Илинденско-Преображенското въстание е жестоко потушено от турците и води до множество присъди на въстаниците и огромна бежанска вълна, която се стича към България. Начович е инструктиран да постигне двустранно разбирателство за уреждане на тези проблеми. Благодарение на дипломатическите му умения на 26 март 1904 г. е подписано българо-османското споразумение, което предвижда амнистия за осъдените и подкрепа за бежанците, които ще се завърнат по домовете си. През 1906 г. Иван Стефанов Гешов пристига отново в Цариград като наследник на дипломатическия пост. По време на неговия мандат предстоят някои важни промени в империята. През юли 1908 г. младотурците завземат властта и обявяват намеренията си за реформи, които трябва да бъдат осъществени в Турция. Гешов анализира ситуацията и предлага на своето правителство да приеме, че е настъпил подходящият момент за отхвърляне на османския сюзеренитет. Той се възползва от факта, че не е поканен на тържествата от името на султана в края на август, и напуска османската столица, като така създава "инцидента Гешов", който

катализира обявяването на българската независимост.

Важно е да се покаже дейността на българските дипломати в Цариград, за да се представи, че те не са само слепи изпълнители на правителствената си външна политика, а да се докаже, че всички те имат своя принос по пътя на освобождението на Османската империя. Картината на дипломатическото представителство в Цариград може да се възприеме като малък образ на самата българска държава. Всяка изминала година, всеки следващ дипломат става все по-уверен и изисква все повече отстъпки за България и българите.

15. **Les agences commerciales ou les consulats bulgares dans l'Empire ottoman : établissement, développement, influence et effectif (1896-1912).** – Réseaux consulaires, protection et interculturalité dans les Balkans (XVIIe – XXe siècle). Etudes Balkaniques – Cahiers Pierre Belon, No 22, 1 (2017), pp. 207-230. ISBN 9782910860226, ISSN 1260-2116: <https://www.cairn.info/revue-etudes-balkaniques-cahiers-pierre-belon-2017-1-page-207.htm?contenu=resume> - (ERIH Plus)

България основава първите си търговски представителства в европейската територия на Османската империя в края на XIX век. Тъй като по това време Княжество България е васално на империята, съществуването на представителствата е трудно. Няма ясни правила относно третирането на българските търговски представители и техните атрибути. Като цяло Високата Порта ги разглежда като висши османски служители. След създаването на представителствата, българското правителство на няколко пъти се опитва да започне преговори с османското правителство по този въпрос - през 1897, 1900 и 1906 г., за съжаление без успех. Министрите в София решават да следват политиката на "свършения факт" поради липсата на каквито и да било принципи относно отношението към българските представители. Ето защо България разчита на устна нота от 1892 г., връчена на османския комисар в София, в която се определят правата на османските търговски представители в Княжеството и се очаква същото отношение към нейните представители в Османската империя. Но политиката на създаване на прецедент, който да регламентира

поведение спрямо българските служители, също се оказва неуспешна. Чуждестранните консули не подкрепят единодушно дейността на представителите на Княжеството: многостранните отношения не са прости и зависят главно от личните качества на българския представител. Дейността на търговските агенти на Княжеството съвпада с дейността на още два важни фактора, които оказват влияние върху българите в европейските османски вилаети: това са Екзархията и Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО). Българските представители упражняват собствено влияние сред местното българско население и действат като посредници между другите две организации, като едновременно с това защитават местните българи от произволи в границите на поверените им права.